

รูปแบบการจัดแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: กรณีศึกษาคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว*

Forms Of Stage Productions From Literary Works By His Majesty King Rama Vi: A Case Study Of Samaklentabkeaw Dramatroupe

Received:	March	15, 2019
Revised:	July	19, 2019
Accepted:	July	22, 2019

ธีรพล กลิ่นมงคล (Theerapol Klinmongkol)**

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วแบ่งออกเป็น 6 กระบวนการ ได้แก่ 1) ด้านการเลือกเรื่องในการจัดแสดง มี 3 รูปแบบ ได้แก่ การเลือกจากผลงานในชั้นเรียนการเลือกจากความประทับใจโดยส่วนตัว และการเลือกจากความสอดคล้องกับวาระสำคัญและเหตุการณ์ในสังคม 2) ด้านสถานที่และโอกาส จัดแสดงเนื่องในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม 3) ด้านการคัดเลือกนักแสดง คณะละครสมัครเล่นทับแก้วยึดมั่นในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเปิดโอกาสให้คนทั่วไปที่สนใจการแสดงละครได้มีโอกาสเข้าร่วมการแสดง 4) ด้านกระบวนการฝึกซ้อม แบ่งเป็น 8 ขั้นตอน ได้แก่ การทำความรู้จักกัน การอบอุ่นร่างกาย การอ่านบทละครร่วมกัน การทำความเข้าใจตัวละครร่วมกับนักแสดง การฝึกซ้อมแบบแยกฉากและรวมฉาก การซ้อมกับฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก และเสื้อผ้า การซ้อมกับเทคนิคแสงและเสียง และการซ้อมใหญ่ 5) ด้านการออกแบบศิลป์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก เทคนิคแสง เพลงและดนตรี และเครื่องแต่งกาย 6) ขั้นตอนการแสดง แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนเริ่มการแสดง ช่วงการแสดง และช่วงหลังการแสดงเสร็จสิ้น ทั้งนี้รูปแบบการจัดแสดงละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วสะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมทางการแสดงที่เคยยึดถือปฏิบัติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อให้เกิดการสืบทอดต่อไป

* บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

This article is part of the dissertation of Master of Arts Program in Cultural Management, College of Innovation, Thammasat University.

** นิสิตระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (E-Mail Address : Tartssu065@gmail.com)

Master of Arts Student, Master of Arts Program in Cultural Management, College of Innovation, Thammasat University. (E-Mail Address : Tartssu065@gmail.com)

คำสำคัญ : รูปแบบการแสดง ละครพูด คณะละครสมัครเล่นทับแก้ว

Abstract

This article is a part of the thesis of Master of Arts in Cultural management, College of Innovation Education, Thammasat University. The research purposes was to study the forms of Samaklen Tabkaew Drama Troupe's dialogue plays from literary works by His Majesty King Rama VI. The research results show that the forms of Samaklen Tabkaew Drama Troupe's dialogue plays were divided into 6 processes are as follows: 1) Choosing the play to perform by considering personal impression, lesson in class, or relevance to the current social situations 2) Place and time to perform was in the occasion of His Majesty King Rama VI Memorial Day at Silpakorn University - Sanamchandra Palace Campus in Nakhon Prathom 3) Casting the actors and actresses which Samaklen Tabkaew Drama Troupe kept His Majesty King Rama VI's principle to open the chance to everyone being interested in performing arts 4) Practice divided into 8 steps which were introducing oneself to each other, warming-up the body, reading the play script together, making understand about the characters with the crew, practicing both separated scenes and whole play, practicing with all the setting and clothes, practicing with the light and sound, and finally dress rehearsal. 6) Art design was divided into 4 elements which were scene and properties of scene, light technic, music and song, and costume. 6) Period of performance was parted into 3 periods which were before, during, and after the performance. The forms of Samaklen Tabkaew Drama Troupe's dialogue plays from literary works by His Majesty King Rama VI were reflected through the intention to conserve the performing custom in His Majesty King Rama VI Reign.

Keywords : Forms of stage productions, Spoken drama, Samaklentabkeaw drama troupe

บทนำ

ศิลปะการแสดงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างช้านานนับตั้งแต่อดีต เพื่อจุดประสงค์อันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงประกอบพิธีกรรม การแสดงเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ การแสดงเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้ การแสดงเพื่อความบันเทิง ละครถือเป็นหนึ่งในศิลปะการแสดงที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสารที่ละครเรื่องนั้นต้องการสื่อถึงผู้ชมผ่านบทบาทของผู้แสดงและเรื่องราวที่ดำเนินไป ละครมีส่วนช่วยในการเปิดประสบการณ์ใหม่ๆให้กับผู้ชมได้เข้าถึงสิ่งต่างๆแม้ว่าผู้ชมนั้นจะไม่เคยได้สัมผัสกับประสบการณ์เหล่านั้นมาก่อน แต่ด้วยการแสดงออกของตัวละครที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติเสมือนชีวิตจริงย่อมทำให้ผู้ชมเข้าถึงประสบการณ์เหล่านั้นได้โดยง่าย ดังเช่นอริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า “ละคร คือ การเลียนแบบ สิ่งที่ละครเลียนแบบคือ มนุษย์ และการกระทำของมนุษย์” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2531: 1)

ละครในสังคมไทยนั้นนับว่าเป็นศิลปะการแสดงที่ดำรงอยู่กับวิถีชีวิตของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่ง
ที่ช่วยสร้างความเพลิดเพลินและเป็นเครื่องมือในการจรรโลงจิตใจผ่านเนื้อหาที่น่าเสนอ ละครส่วนใหญ่ที่จัดแสดง
ในอดีตนั้นมักจะทำเสนอเรื่องราวซ้ำๆที่ผู้ชมมักจะคุ้นชินกันอยู่แล้ว ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่น่าเสนอได้
โดยง่าย รูปแบบการแสดงส่วนใหญ่ก็มักจะใช้การร่ายรำของผู้แสดงเป็นหลัก โดยมีผู้ขับร้องและการเล่นดนตรีเป็น
ส่วนช่วยในการสื่อสารเรื่องราว แม้จะมีบทบาทบ้างก็มักจะเป็นบทบาทที่ออกแนวชวนหัวไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหา
หลักในเรื่องที่กำลังแสดงอยู่ ผู้ชมส่วนใหญ่จึงมักจะมาชมละครเพื่อเสพความสวยงามของท่าร่ายรำหรือการขับ
กล่อมของดนตรีและคำร้องเท่านั้น จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้ามาอิทธิพลของประเทศทางตะวันตก
ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งสังคม การเมือง วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ละครก็ถือเป็น
สิ่งหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานี้เช่นกัน ละครพูดจึงได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกทำให้
ผู้ชมในสังคมไทยได้มีโอกาสทำความรู้จักกับศิลปะการแสดงรูปแบบใหม่ที่ได้รับความนิยมจากตะวันตก ซึ่งมีรูปแบบ
การแสดงออกที่แตกต่างไปจากละครประเภทอื่นๆที่คุ้นเคย การแสดงละครพูดเริ่มได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถด้านศิลปะการแสดงเป็นอย่างดี ด้วย
ทรงนำการแสดงละครพูดมาเผยแพร่และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย แต่ด้วยรูปแบบของ
การแสดงละครพูดยังเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทยจึงได้ทรงปรับเปลี่ยนละครพูดแบบตะวันตกบางส่วนให้เข้ากับสภาพ
สังคมไทยในสมัยนั้นที่ยังไม่ค่อยคุ้นเคยกับการแสดงรูปแบบใหม่นี้ พระองค์ทรงคำนึงถึงผู้แสดงและผู้ชมเป็นหลัก
เนื่องจากผู้แสดงแต่เดิมนั้นมักจะทำละครที่ใช้การแสดงผ่านท่ารำเพียงอย่างเดียว แต่ในละครพูดผู้แสดง
จำเป็นต้องพูดบท แสดงสีหน้าและท่าทางประกอบเสมือนเป็นบุคคลหนึ่งที่พบได้โดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน
ดังนั้นในบทพระราชนิพนธ์ละครพูดจึงทรงตัดทอนบทพูดให้สั้น กระชับ รวมไปถึงกำหนดสีหน้าและท่าทางไว้ ซึ่ง
แตกต่างจากบทละครพูดแบบตะวันตกที่มักจะมีบทสนทนาที่ยาวและไม่ได้เขียนกำหนดลักษณะของกาแสดงออก
ไว้เพื่อเปิดโอกาสให้นักแสดงได้ตีความและแสดงท่าทางได้เอง และสำหรับผู้ชมนั้นก็ทรงคำนึงถึงเช่นเดียวกัน
เพราะผู้ชมยังคงคุ้นชินกับการฟังบทร้องที่คุ้นเคยอยู่เป็นประจำประกอบกับการสัมผัสความสวยงามของท่ารำ
ต่างๆ แต่ไม่เคยสัมผัสกับละครพูดที่ใช้การสื่อสารผ่านการพูดโต้ตอบด้วยบทสนทนายาระหว่างตัวละคร จึงทรงพระ
ราชนิพนธ์ให้เรื่องราวนั้นไม่ซับซ้อน ตัวละครมีนิสัยพื้นฐานที่สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการใช้
ภาษาพูดตามปกติของปวงชนทั่วไป ต่างกับบทละครพูดของตะวันตกที่มักจะมีข้อความซับซ้อนของเรื่องราวและการ
ใช้บทสนทนาที่สละสลวย

บทพระราชนิพนธ์ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นนอกจากจะให้ความ
เพลิดเพลินแก่ผู้ชมรับชมแล้วนั้น พระองค์ยังทรงมีพระราชประสงค์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนผู้คนใน
สังคมอีกด้วย เพราะละครจะสะท้อนสิ่งต่างๆในสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนและสร้างการเรียนรู้ ดังเช่น
สำนวนที่กล่าวไว้ว่า ดูหนัง ดูละคร แล้วย่อนดูตัวเอง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดไว้เป็น
จำนวนมาก โดยที่แต่ละเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์มักจะมีแฝงไว้ซึ่งความรู้และแง่คิดในด้านต่างๆภายในแก่นเรื่อง
และการสนทนาของตัวละคร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าการละครนอกจากจะเป็นเครื่องบันเทิงและให้ความสุขแล้ว ยังเป็นวิถีแห่งการศึกษาที่สำคัญ เพราะละครเป็นสิ่งที่จะโน้มน้าวจิตใจคนให้เห็นผิดเห็นชอบได้ทำให้จิตใจสูงขึ้นไป ดังนั้นพระองค์จึงทรงส่งเสริมการละครมาก (ฉวีวรรณ กีนาวงศ์, 2520: 34) นอกจากทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดแล้วนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงให้มีการจัดแสดงละครพูดในโอกาสต่างๆอยู่เสมอ โดยทรงเป็นผู้กำกับการแสดงหรือทรงร่วมแสดงด้วยพระองค์เอง ส่งผลให้ละครพูดได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในรัชสมัยของพระองค์ จนได้รับการถวายพระราชสมัญญานามว่า “พระบิดาแห่งการละครพูด” ส่งผลให้ละครพูดได้กลายเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงในสังคมไทยนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ละครพูดภายหลังรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มมีความนิยมที่ถดถอยลงสืบเนื่องจากการเข้ามาของสื่อศิลปะการแสดงสมัยใหม่อย่างเช่นภาพยนตร์และโทรทัศน์ ทำให้ผู้ชมหันเหความสนใจไปเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันศิลปะการแสดงละครจึงมักนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนช่วยในการดึงดูดผู้ชมผ่านฉาก เสื้อผ้า แสง เสียงที่ตระการตา หรือการแสดงละครในรูปแบบอื่นๆ เช่น ละครเพลง ละครร่วมสมัย แต่กระนั้นศิลปะการแสดงละครพูดก็ยังคงพอมิปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคมไทย ดังเช่นการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา การจัดแสดงของกลุ่มหรือคณะละครต่างๆซึ่งมักจะใช้บทละครพูดตามแบบตะวันตกที่เน้นความซับซ้อนของเรื่องราว ลักษณะนิสัยของตัวละครและระดับภาษาที่มีหลายมิติ ส่งผลให้ผู้ชมต้องมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในระดับหนึ่งจึงจะสามารถทำความเข้าใจกับเรื่องราวที่ละครเหล่านั้นต้องการนำเสนอทำให้ผู้ชมละครพูดในปัจจุบันอยู่ในวงจำกัด ส่วนศิลปะการแสดงละครพูดจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับไม่ได้รับความนิยมแพร่หลายดังเช่นอดีตที่ผ่านมา ทั้งที่พระราชนิพนธ์บทละครพูดของพระองค์ในแต่ละเรื่องนั้นมีวรรณกรรมและอารมณ์ที่แตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความรัก ความโศกเศร้า ความซาบซึ้ง ความสนุกสนานและความตลกขบขัน ผู้ชมทั่วไปสามารถเข้าถึงเรื่องราวของเนื้อหา ตัวละครและบทสนทนาได้อย่างง่ายดาย และสิ่งที่สำคัญคือบทพระราชนิพนธ์ละครพูดเรื่องต่างๆนั้นต่างก็แฝงเอาไว้ซึ่งแง่คิดและคติสอนใจแก่ผู้ชม ต้องตามพระราชประสงค์ที่พระองค์จะทรงใช้บทละครเหล่านี้เป็นสื่อสำคัญเพื่ออบรมสั่งสอนและให้แง่คิดแก่ประชาชนทั่วไปในสังคม

คณะละครสมัครเล่นทับแก้วเป็นคณะละครที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของผู้ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของพระราชนิพนธ์บทละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและศิลปะ การแสดงละครพูดตามแบบแผนในรัชสมัยของพระองค์ที่ต้องการจะสืบทอดเจตนารมณ์และพระราชประสงค์ในการใช้ละครเป็นสื่อเพื่อพัฒนาคน อีกทั้งยังทรงส่งเสริมกิจการละครให้แพร่หลายไปสู่สังคม ทั้งนี้รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชชาศาสตร์ อดีตอาจารย์ประจำรายวิชาวรรณคดีสมัยรัชกาลที่ 6 ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีและประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ร่วมกับกลุ่มนักศึกษาในรายวิชาวรรณคดีสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้จัดตั้งคณะละครสมัครเล่นทับแก้วขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะช่วยกันสวกรักษาและสืบทอดให้ศิลปะการแสดงละครพูดจากบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย โดยคณะละครสมัครเล่นทับแก้วจะจัดให้มีการรวมกลุ่มอย่างเฉพาะกิจขึ้นเป็นประจำในทุกๆปี เพื่อจัดแสดงละครพูดจากบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า โดยจัดแสดง ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต

พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งในพระราชวังสนามจันทร์และในรัชสมัยของพระองค์นั้นก็มักจะมีการจัดแสดงละครพูด ณ พระราชวังแห่งนี้

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคณะละครสมัครเล่นทับแก้วได้จัดแสดงละครพูดจากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 9 เรื่อง ได้แก่

พ.ศ. 2551 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **วิไลยเลือกคู่**

พ.ศ. 2552 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **มิตรแท้**

พ.ศ. 2553 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **ตบตา**

พ.ศ. 2554 จัดการแสดงเนื่องจากสภาวะน้ำท่วมในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. 2555 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **หัวใจนักรบ**

พ.ศ. 2556 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **กุศโลบาย**

พ.ศ. 2557 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **ช่างทอน**

พ.ศ. 2558 จัดการแสดงละครพูดคำฉันท์เรื่อง **มัทนะพาธา**

พ.ศ. 2559 จัดการแสดงเนื่องจากอยู่ในช่วงถวายความลัยแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9)

พ.ศ. 2560 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **มหาตมะ**

พ.ศ. 2561 จัดการแสดงละครพูดเรื่อง **ภรรยาข้าราชการสำคัญ**

การจัดแสดงละครพูดของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วเนื่องในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าในแต่ละครั้งมีผู้เข้าชมซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐมและประชาชนผู้สนใจการแสดงละครจากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อศิลปะการแสดงละครพูดและการแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อพระองค์ ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นผู้นำศิลปะการละครมาเผยแพร่ให้สังคมไทยได้รู้จักจนมีการพัฒนารูปแบบการแสดงดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

คณะละครสมัครเล่นทับแก้วเป็นคณะละครที่พยายามสืบทอดผลงานการแสดงละครพูดจากพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่เนื่องด้วยสมาชิกส่วนใหญ่ของคณะละครนั้นผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในแต่ละปีการศึกษา โดยมีเพียงอาจารย์และศิษย์เก่าที่เป็นสมาชิกคณะละครสมัครเล่นทับแก้วรุ่นแรกบางคนที่ยังทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการจัดแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว อันจะเป็นภาพจำลองธรรมเนียมทางการแสดงละครที่เคยเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และจะเป็นส่วนสำคัญในการเผยแพร่ อารงรักษาและสืบทอด มรดกทางวัฒนธรรมศิลปะการแสดงละครพูดจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ให้คงอยู่ในสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดแสดงละครพูดพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะดำเนินการศึกษารูปแบบการจัดแสดงละครพูดจากพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยรูปแบบการจัดแสดงประกอบด้วย

- (1) ด้านการเลือกเรื่องในการจัดแสดง
- (2) ด้านสถานที่และโอกาสในการจัดแสดง
- (3) ด้านการคัดเลือกนักแสดง
- (4) ด้านกระบวนการฝึกซ้อม
- (5) ด้านการออกแบบศิลป์ ได้แก่ ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก เทคนิคแสง เพลงและดนตรี

และเครื่องแต่งกาย

- (6) ขั้นตอนการแสดง ได้แก่ ช่วงก่อนเริ่มการแสดง ช่วงการแสดง และช่วงหลังการแสดงเสร็จสิ้น

ในการดำเนินการศึกษาครั้งนี้ นอกจากการศึกษาเอกสารข้อมูลของการจัดแสดงละครสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และการจัดการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 – 2561 แล้ว ผู้ศึกษายังจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว จำนวน 2 คน ได้แก่

- (1) รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีและประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อดีตผู้อำนวยการพระราชวังสนามจันทร์ และที่สำคัญคือท่านเป็นผู้ก่อตั้งคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว โดยปัจจุบันท่านเกษียณอายุราชการ แต่ยังคงรับหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษและวิทยากรในงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และยังคงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว

- (2) อาจารย์ปวีรส มินา

ผู้ดูแลคณะละครสมัครเล่นทับแก้วต่อจากรองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ โดยในปีแรกที่มีการก่อตั้งคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว ท่านเป็นผู้กำกับการแสดงคนแรกของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลการผลิตผลงานละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาการแสดงศึกษาศาสตร์บัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม กับผู้ที่เคยเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการแสดงละครกับคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการสุ่มเลือก

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมเอกสารข้อมูลของการจัดแสดงละครสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและการจัดการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 – 2561 อาทิ สูจิบัตรการแสดง หนังสือที่ระลึก ภาพนิ่งและวีดิทัศน์บันทึกการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว
2. ออกแบบชุดคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว
3. ติดต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วตามที่ได้กำหนดไว้ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกตามสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวก
4. ทำการสุ่มเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ที่เป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว จำนวน 20 คน
5. จัดกระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อหาความสำคัญในการสงวนรักษาและสืบทอดศิลปะการแสดงละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
6. วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ถึงรูปแบบการจัดแสดงของการแสดงละครในสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว
7. สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการจัดแสดงละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว

1. ด้านการเลือกเรื่องในการจัดแสดง
ในการเลือกพระราชนิพนธ์บทละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจัดแสดงในแต่ละปีนั้น ผู้อำนวยการคณะละครสมัครเล่นทับแก้วจะเป็นคนกำหนด โดยเหตุผลในการเลือกเรื่องนั้นแบ่งเป็น 3 แนวทางด้วยกัน
  - 1.1 การเลือกจากผลงานในชั้นเรียน
ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2556 คัดเลือกเรื่องที่ใช้แสดงโดยพิจารณาความสมจริงในการแสดงจำลองในชั้นเรียนรายวิชาการดนตรีสมัยรัชกาลที่ 6 โดยหากกลุ่มใดที่สามารถจัดการแสดงได้ดีที่สุดและนักแสดงสามารถเข้าถึงอารมณ์และบทบาทของตัวละครได้เป็นอย่างดี ก็จะเลือกเรื่องนั้นไปจัดแสดงโดยผู้แสดงเรื่องนั้นในชั้นเรียนจะทำหน้าที่เป็นทีมงานหลักในการจัดการแสดงละครเรื่องนั้นส่วนเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนอื่น ๆ จะช่วยเป็นทีมงานในฝ่ายต่าง ๆ ตามความสมัครใจ
  - 1.2 การเลือกจากความประทับใจโดยส่วนตัว
ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 ซึ่งเป็นช่วงที่อาจารย์ปวีรส มินา ได้เข้ามาดูแลการดำเนินกิจกรรมการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว คัดเลือกเรื่องที่ใช้แสดงจากความประทับใจโดยส่วนตัวที่มีต่อพระราชนิพนธ์บทละครพูดแต่ละเรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.3 การเลือกจากความสอดคล้องกับวาระสำคัญและเหตุการณ์ในสังคม

ในบางปีผู้อำนวยการคณะละครสมัครเล่นทับแก้วและผู้กำกับการแสดงก็เลือกบทละครที่จะนำมาใช้จัดแสดงโดยอิงกับประเด็นหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อใช้ละครเป็นสื่อในการสะท้อนความคิดสู่สังคม ดังเช่น ในปี พ.ศ. 2555 เป็นวาระครบรอบ 100 ปีเสื่อป่า และในขณะนั้นบ้านเมืองประสบปัญหาทั้งจากภัยธรรมชาติและปัญหาด้านการเมือง มีการแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน คณะละครฯ ต้องการให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญของเสื่อป่า ก็เลือกบทละครเรื่องหัวใจนักรบมาเป็นสื่อในการสะท้อนถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสมของคนที่เห็นแก่ตนเอง จนนำมาสู่การล่มสลายของชาติบ้านเมือง และในปี พ.ศ. 2561 เลือกบทละครพูดเรื่องภรรยาข้าราชการสำคัญมาจัดแสดง เพราะเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของผู้มีอำนาจทางการเมืองในระดับรัฐมนตรี และใกล้เคียงกับเหตุการณ์ทางสังคมไทยที่กำลังจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2562 เพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้ชมนั้นได้ตระหนักถึงลักษณะนิสัยอันควรเป็นแบบอย่างของผู้ที่เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2. ด้านสถานที่และโอกาสในการจัดแสดง

คณะละครสมัครเล่นทับแก้วเป็นคณะละครที่รวมกลุ่มขึ้นเป็นการเฉพาะกิจในแต่ละปี เพื่อจัดแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วันที่ 25 พฤศจิกายน ของทุกปี ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม โดยมีรองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ และอาจารย์ปวีรส มินา คอยควบคุมดูแล และคำแนะนำการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการสืบทอดตามขนบธรรมเนียมทางการแสดงในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเพื่อให้นักศึกษาชมมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ เพราะพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐมเป็นเขตพระราชฐานของพระราชวังสนามจันทร์ อันเป็นที่ประทับของพระองค์

ทั้งนี้บางปีก็ได้รับเชิญให้ไปจัดแสดงนอกมหาวิทยาลัย ดังเช่นในปี พ.ศ. 2557 ได้รับเชิญให้ไปจัดแสดง ณ TK PARK กรุงเทพมหานครและในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 ได้กำหนดให้จัดแสดงก่อนจะถึงวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ณ โรงละครทรงพล คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อให้นักศึกษาที่อาจติดภารกิจด้านการเรียนในวันงานนั้นได้มีโอกาสชมการแสดงละครด้วย

3. ด้านการคัดเลือกนักแสดง

ในการคัดเลือกนักแสดงนั้น คณะละครสมัครเล่นทับแก้วยึดมั่นในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการที่ทรงมีพระราชประสงค์ในการใช้ละครเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนและให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่คนทั่วไป และเพื่อให้คนทั่วไปนั้นได้เข้าใจในศิลปะการแสดงละครพูดมากขึ้น ดังนั้นคณะละครสมัครเล่นทับแก้วจึงมีการประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยศิลปากรทุกคนที่สนใจฝึกปรายการด้านการแสดงละคร สมัครเข้ามาร่วมทดสอบบท จากนั้นก็จะประกาศผลการคัดเลือก โดยผู้ที่ทำการคัดเลือกนั้นจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่กำกับการแสดงและผู้ช่วยผู้กำกับการแสดงในแต่ละปี ดังนั้นนักแสดงของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วโดยผู้ที่มีพื้นฐานทางการแสดงหรือมีประสบการณ์ด้านการจัดการแสดงละครเวที จะเข้า

มาทำหน้าที่เป็นทีมงานในการจัดการแสดง โดยเฉพาะนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาการดนตรีสมัยรัชกาลที่ 6 ของภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และนักศึกษาของสาขาวิชาการละคร ภาควิชานาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4. ด้านกระบวนการฝึกซ้อม

ในด้านการฝึกซ้อมนั้น มีกระบวนการดังนี้

4.1 การทำความรู้จักกัน

ในแต่ละปีนั้นนักแสดงและทีมงานในการจัดการแสดงจะเป็นสมาชิกใหม่ของคณะละครสมัครเล่น ทั้บแก้วเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นฝ่ายกำกับการแสดงและอาจารย์ที่คอยทำหน้าที่ควบคุมและให้คำปรึกษาจะประชุมกันเพื่อออกแบบกิจกรรมในการละลายพฤติกรรมและสร้างความรู้สึกผูกพันให้กับสมาชิกทุกคน โดยมุ่งเน้นการนำกิจกรรมทางศิลปะการละครมาใช้ให้เป็นประโยชน์ พร้อมกับการอธิบายความสำคัญของกิจกรรมและแนวทางในการนำผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมเหล่านั้นมาใช้ในการแสดง ทั้งนี้ในระหว่างการทำทำความรู้จักกันอาจารย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมและให้คำปรึกษาจะสอดแทรกสาระสำคัญของศิลปะการละครและความสำคัญของบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีศิลปะการแสดงของไทยและบทบาทของมหาวิทยาลัยศิลปากรในฐานะที่สถาบันทางการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นที่อันเป็นเขตพระราชฐานของพระองค์และมีส่วนสำคัญในการทำบำรุงรักษาศิลปะการแสดงละครพูดของพระองค์ ทั้งนี้ในช่วงของการทำความรู้จักกันผู้อำนวยการคณะละครสมัครเล่นทั้บแก้วและสมาชิกคณะละครฯ ทุกคน จะร่วมกันจัดพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ พระราชวังสนามจันทร์ และบวงสรวงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการเอาฤกษ์เอาชัย และสร้างกำลังใจให้กับสมาชิกคณะละครฯ ทุกคน

4.2 การอบอุ่นร่างกาย

เมื่อสมาชิกทุกคนเริ่มรู้จักกันแล้ว ทีมงานฝ่ายกำกับการแสดงจะทำหน้าที่พานักแสดงและทีมงานออกกำลังกาย เพื่ออบอุ่นร่างกายก่อนการซ้อมในทุกครั้ง เนื่องจากการทำงานด้านละครเวทีและการแสดงละครเวทีนั้น เป็นศิลปะการแสดงที่ต้องอาศัยพลกำลังผ่านการเคลื่อนไหว เพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ นอกจากนี้การแสดงละครเวทียังเป็นการแสดงที่ต้องใช้เสียงและคำพูดเพื่อสื่อสารสาระต่าง ๆ ของบทละคร ซึ่งร่างกายที่แข็งแรงจะช่วยสนับสนุนให้เสียงที่ออกมานั้นมีความแข็งแรงและก้องกังวาลเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องมีการวอร์มเสียง โดยภาษาทางศิลปะการแสดงจะเรียกว่าการฝึกโปรเจกต์เสียง

4.3 การอ่านบทละครร่วมกัน

ในช่วงสองสัปดาห์แรกของการฝึกซ้อม หลังจากที่ทุกคนอบอุ่นร่างกายกันเสร็จแล้วทีมงานฝ่ายกำกับการแสดงจะให้นักแสดงและทีมงานทุกคนนั่งล้อมวงกันจากนั้นจึงอ่านบทละคร (Reading Rehearsal) ร่วมกัน โดยเป็นการอ่านตามการตีความอารมณ์ของตัวละคร ทั้งนี้การอ่านบทละครมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แต่ละคนนั้นรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างในการแสดงละครเรื่องนี้ และเพื่อให้แต่ละคนรู้ว่าตนเองทำหน้าที่รับผิดชอบในช่วงใดของการแสดงบ้าง อีกทั้งยังเป็นการฝึกฝนนักแสดงให้ทำความเข้าใจในบทบาทและอารมณ์ของตัวละครอื่น ๆ ด้วย

4.4 การทำความเข้าใจตัวละครร่วมกับนักแสดง

หลังจากที่นักแสดงแต่ละคนเริ่มจำบทละครของตนเองได้แล้ว ผู้กำกับการแสดงจะเรียกนักแสดงมาพูดคุยทีละคน เพื่อสร้างความเข้าใจกับนักแสดงในด้านตัวละครและอารมณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานการณ์ เพื่อให้นักแสดงเข้าใจในเหตุผลของการพูดและการกระทำของตัวละครที่ตนเองต้องแสดงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.5 การฝึกซ้อมแบบแยกฉากและรวมฉาก

เมื่อนักแสดงแต่ละคนเข้าใจเรื่องราวและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องรวมถึงเกิดความเข้าใจในอารมณ์ของตัวละครและลักษณะท่าทางของตัวละครแล้ว ทีมงานฝ่ายกำกับการแสดงจะจัดให้นักแสดงเริ่มซ้อมกันแยกฉาก จากนั้นจึงเริ่มซ้อมแบบรวมทุกฉาก เพื่อให้นักแสดงคุ้นชินการดำเนินเรื่องราวตลอดเรื่อง

4.6 การซ้อมกับฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก และเสื้อผ้า

ในระหว่างที่นักแสดงกำลังท่องบทและฝึกซ้อมการแสดงกับทีมงานฝ่ายกำกับการแสดงนั้น ในช่วงเวลาเดียวกันฝ่ายฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก และฝ่ายเสื้อผ้าก็จะดำเนินการจัดทำฉากและตัดเย็บเสื้อผ้าตามที่ได้ออกแบบและวัดตัวนักแสดงไว้ เมื่อฝ่ายการแสดงซ้อมแบบรวมทุกฉากฝ่ายฉากจะเริ่มให้นักแสดงมาซ้อมกับฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากที่ได้จัดเตรียมไว้ รวมถึงฝ่ายเสื้อผ้าของตัวละครแต่ละตัวมาให้นักแสดงสวมใส่ เพื่อให้การตรวจสอบขนาดว่าพอดีกับตัวหรือไม่ การซ้อมกับฉาก อุปกรณ์ประกอบฉากและเสื้อผ้ามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักแสดงเกิดความเคยชินกับการเข้าออกฉาก การเล่นกับพื้นที่ในการแสดงและความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหวร่างกายกับเสื้อผ้าที่ต้องใส่

4.7 การซ้อมกับเทคนิคแสงและเสียง

เมื่อนักแสดงได้ซ้อมกับฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก และเสื้อผ้าแล้วก็จะเป็นการฝึกซ้อมกับฝ่ายเทคนิคแสงและเสียง เพื่อให้นักแสดงคุ้นชินกับพื้นที่การแสดง ความมืด ความสว่าง ของแต่ละฉากรวมถึงจังหวะการแสดงร่วมกับเสียงดนตรีประกอบการแสดงที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่างการแสดงและในระหว่างการเปลี่ยนฉาก การซ้อมกับเทคนิคแสงและเสียงนี้รวมถึงการซ้อมกับทีมงานที่ทำหน้าที่ Backstage ที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่นักแสดง เช่น การพานักแสดงเข้า-ออก ฉาก การช่วยนักแสดงเปลี่ยนเสื้อผ้า และการเคลื่อนย้ายสิ่งของต่าง ๆ ในระหว่างการเปลี่ยนฉาก เป็นต้น

4.8 การซ้อมใหญ่

การซ้อมใหญ่จะเกิดขึ้นก่อนการแสดงจริง 1-2 วัน โดยจะเป็นการซ้อมทั้งในช่วงพิธีการและการแสดงละคร โดยเริ่มตั้งแต่การเปิดตัวพิธีกร การแสดงเบิกโรง การกระทุ้งเวที รวมถึงการฝึกซ้อมร้องเพลงจากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือเป็นการปิดม่านการแสดงและขอบคุณผู้ชมทุกคน ทั้งนี้การซ้อมใหญ่ของการแสดงละครนั้นจะให้นักแสดงทุกคนแต่งหน้า ทำผม และฝึกซ้อมตามเวลาที่กำหนดไว้ในกำหนดการของงานวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าของปีนั้น ๆ

5. ด้านการออกแบบศิลป์

5.1 ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก

ในการดำเนินการแสดงละครของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วผู้อำนวยการคณะละครและอาจารย์ผู้ควบคุมดูแล จะมุ่งเน้นให้ทีมงานได้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานโดยฝ่ายฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากจะวิเคราะห์

บทละครและเทียบเคียงกับข้อมูลการแสดงที่เคยปรากฏในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนั้นจะเริ่มออกแบบฉากด้วยการวาดภาพ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้กำกับการแสดงเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน จากนั้นจึงจะเริ่มดำเนินการจัดทำฉากรวมถึงการจัดหาอุปกรณ์ประกอบฉาก ตามที่ได้ออกแบบไว้

5.2 เทคนิคแสง

ด้านเทคนิคแสงนั้น ฝ่ายเทคนิคแสงจะเริ่มจากการวิเคราะห์บทละครจากนั้นจึงออกแบบแสงและสีที่จะปรากฏในการแสดงละครเพื่อสร้างบรรยากาศในแต่ละฉาก โดยจะมีการปรึกษากับผู้กำกับการแสดง เพื่อให้เห็นภาพการแสดงที่ตรงกัน จากนั้นจึงดำเนินการออกแบบพื้นที่ในการจัดแสงตามพื้นที่ฉากที่ฝ่ายฉากได้ออกแบบไว้ และฝึกการควบคุมแสงควบคุมไฟแต่ละดวงในระหว่างการฝึกซ้อมกับนักแสดง

5.3 เพลงและดนตรี

ฝ่ายเทคนิคเสียงจะค้นคว้าข้อมูลเพลงและเสียงดนตรีที่ควรจะใช้ปรากฏในแต่ละช่วงของการแสดง ทั้งในระหว่างการแสดงและในช่วงของของการเปลี่ยนฉาก โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์อารมณ์ของตัวละครและการดำเนินเรื่องของละครจากนั้นจึงนำเพลงและดนตรีไปปรึกษากับผู้กำกับการแสดง

5.4 เครื่องแต่งกาย

ฝ่ายเครื่องแต่งกายจะค้นคว้าข้อมูลภาพการแสดงที่เคยปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากนั้นจึงวิเคราะห์บทละคร โดยมุ่งเน้นลักษณะนิสัยของตัวละครและสถานะทางสังคมของตัวละคร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของนักแสดงแต่ละคน โดยเฉพาะสีของชุดที่อาจบ่งบอกถึงลักษณะของตัวละคร ทั้งนี้เมื่อออกแบบเครื่องแต่งกายเสร็จก็จะนำมาปรึกษากับผู้กำกับแสดง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการวัดตัวนักแสดงและตัดเย็บเสื้อผ้าตามที่ได้ออกแบบไว้ โดยมุ่งเน้นให้ทีมงานได้ทำเอง อันเป็นการฝึกกระบวนการการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

6. ขั้นตอนการแสดง

6.1 ช่วงก่อนเริ่มการแสดง

ก่อนการแสดงละครแต่ละครั้ง คณะละครสมัครเล่นทับแก้วจะยึดตามธรรมเนียมการแสดงละครอันเป็นหลักฐานที่ปรากฏในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยผู้อำนวยการ คณะละครสมัครเล่นทับแก้วจะนำนักแสดงและทีมงานทุกคนถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และกล่าวบทอาเศียรวาทราชสดุดีด้วยคาถาพระราชนิพนธ์ ก่อนที่จะเริ่มงานทั้งนี้ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น มีหลักฐานปรากฏว่าผู้อำนวยการคณะละครคือยุชยารมอนุสรณ์จะถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและกล่าวอาเศียรวาทราชสดุดีด้วยคาถาพระราชนิพนธ์ “สิทธิการิยะ”

หลังจากที่นักแสดงและทีมงานทุกคนได้ถวายบังคมพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และอ่านบทอาเศียรวาทแล้ว ฝ่ายเสียงก็จะเริ่มเปิดเพลงที่สื่ออารมณ์และเนื้อหาสอดคล้องกับละครที่จะจัดแสดง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเพลงจากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และฝ่ายต้อนรับก็จะเริ่มเปิดประตูโรงละครหรือหอประชุมให้ผู้ชมได้เข้ามานั่งรอชมการแสดงละคร ทั้งนี้ในสมัยรัชกาลที่ 6 จะเป็นการบรรเลงเพลงด้วยวงมโหรีปี่พาทย์ที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของเวที เพื่อสร้างบรรยากาศในระหว่างการรอชมการแสดงละคร จากนั้นก็เป็นการเปิดตัวพิธีกรเพื่อบอกเล่าความสำคัญของวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

ให้แก่ผู้ชมได้รับทราบ เมื่อพิธีกรได้ให้ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว พิธีกรจะนำเข้าสู่การบทธาเศียรบาทเพื่อถวายเป็นราชสดุดีแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสร็จสิ้นแล้วจะเป็นการกระทำที่ตามธรรมเนียมที่ยึดปฏิบัติในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยผู้กำกับการแสดงหรือนักแสดงหลักจะใช้อุปกรณ์ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับไม้คทากระทุ้งพื้นเวทีจำนวน 3 ครั้ง เพื่อเป็นสัญญาณบ่งบอกทั้งนักแสดง ทีมงานและผู้ชมว่าละครกำลังจะเริ่มแสดง

จากนั้นคณะละครสมัครเล่นทับแก้วจะจัดแสดงการแสดงเบิกโรงจำนวน 2 ชุด ก่อนที่จะเริ่มแสดงละครพูดจากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการแสดงเบิกโรงโดยส่วนใหญ่จะขึ้นของสถาบันการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้สถาบันการศึกษาเหล่านั้นได้มีส่วนร่วมในการแสดงความเคารพแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่พระองค์เคยทรงพำนักและทรงสนับสนุนช่วยเหลือกิจการด้านต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ก็มีการแสดงเบิกโรงก่อนเริ่มการแสดงละครพูดเช่นเดียวกัน โดยมักเป็นการแสดงนาฏศิลป์สั้น ๆ หรือเรื่องราวที่ละครมีขนาดสั้น มีเนื้อเรื่องที่เข้มข้นเพื่อปลุกใจผู้ชมที่รอการแสดงละครเรื่องที่กำลังจะจัดแสดง

6.2 ช่วงการแสดง

ในช่วงการแสดงละครนั้นจะเริ่มจากการนำเสนอวีดิทัศน์แนะนำนักแสดง จากนั้นก็เข้าสู่การแสดงละครตามที่คณะละครสมัครเล่นทับแก้วได้ดำเนินการฝึกซ้อมกันมา

6.3 ช่วงหลังการแสดงเสร็จสิ้น

หลังการแสดงเสร็จสิ้นแล้ว นักแสดงและทีมงานทุกคนจะขึ้นไปแสดงความขอบคุณผู้ชมที่เข้ามาชมการแสดง โดยการโค้งคำนับและร่วมกันร้องเพลงจากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเพลงที่ใช้ร้องแต่ละปีนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาอันเป็นสาระของละครที่ต้องการให้ผู้ชมได้รับทราบ จากนั้นสมาชิกคณะละครสมัครเล่นทับแก้วทุกคนจะช่วยกันจัดเก็บฉากและอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ ออกจากพื้นที่เวที และร่วมกันพูดคุยถึงประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับจากการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมการแสดงละครในครั้งนี้ ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม โดยมผู้อำนวยการคณะละคร อาจารย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมและดูแลการดำเนินงาน และผู้กำกับการแสดง เป็นผู้นำการอภิปราย

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการจัดแสดงละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวของคณะละครสมัครเล่นทับแก้ว สะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมทางการแสดงที่เคยยึดถือปฏิบัติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาใช้เผยแพร่ในสมัยปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การนำบทพระราชนิพนธ์ละครพูดของรัชกาลที่ 6 มาจัดแสดงอย่างต่อเนื่องนั้น ยังเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนและคนในสังคมร่วมสมัยได้ประจักษ์ถึงนัยสำคัญที่พระองค์นำมาใช้สั่งสอนประชาชนผ่านบทละครเรื่องต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้อย่างเป็นที่ประจักษ์ และที่สำคัญคือการดำเนินกิจการของคณะละครสมัครเล่นทับแก้วนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ศิลปะการละครมาเป็นเครื่องมือในการสั่งสอน ฝึกปฏิบัติ และฝึกทักษะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกันอันเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ให้แก่เยาวชนได้เป็นอย่างดี

References

- Damrongrachanuphap. (1990). phrarāṭchaphongsāwadān krung Rattanakōsin nai ratchasamai phrabātsomdetphraphutthalōētlanaphālairatchakānthī²[ROYALANNALSOF RATANAKOSIN PERIOD IN THE REIGN OF KING RAMA II], Bangkok: Amarin Printing Group Ltd.
- Department of Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education. (1988). Sinlapakānlakhōṅbūāngton 1-2 [BASIC DRAMA 1-2], Bangkok: Kurusapha Publisher.
- Government Saving Bank. (2012A). somdetphramahāthīrarāṭchao bot phra rāṭ niphon læ pratyā chīwit phra pīchā yān lōēt lam koēn kamnot [KING RAMA VI, WRITING BY THE KING AND PHILOSOPHY OF LIFE, THE GENIUS], Bangkok: Style Creative House.
- _____. (2012B). somdetphramahāthīrarāṭchao phrarāṭchaprawat sīsiphā pī khōṅ kān plīanplāēng hāēng yuk samai [KING RAMA VI, HISTORY OF 45 YEARS CHANGING], Bangkok: Style Creative House.
- Lamdoun, N. (1988). wannakhadī kān lakhōṅ [LITERATURE OF DRAMA], Bangkok: Odeon Store.
- Malakul, P, M.L.. (1975). ngān lakhōṅ khōṅ phrabātsomdetphramāthibōḍīsī sinthōṅ mahā Wachirāwut phramongkutkloāochaophāēndin Sayām [A DRAMATIC LITERATURE OF KING RAMA VI], Bangkok: Thaiwatanaphanich Publisher.
- _____. (1978). ‘athibāi phra rāṭ niphon nai phrabātsomdetphramongkutkloāochaoyūhūa muāt khō. khōn lakhōṅ [An EXPRESSION OF THE WRITINGS BY KING RAMA VI IN THE SECTION OF KHON, LAKHON], Bangkok: Kurusapha Ladpraw Publisher.
- Nakton,T.(1973).botlakhōṅphutroḷkæōphrarāṭniphonnaiphrabātsomdetphramongkutkloāochaoyū hūa [SPOKEN DRAMA BY KING RAMA VI], ADissertation in Master of Arts, Chulalongkorn University.
- _____. (1978). wannakam Rattanakōsin [A Literature in Ratanakosin Period], Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Nimnetiphan, S. (1989). kān lakhōṅ Thai [THAI DRAMA], Bangkok: Thai Watanapanich.
- Ouparamai, W. (1981). nāttakam læ kān lakhōṅ : lakkān bōrihān læ kānchātkaṅ sadāēng [DRAMATIC WORKS : MANAGEMENT OF PERFORMANCE], Bangkok:Non Publisher.
- Phrangwattanakul, S. (1984). kān lakhōṅ Thai [THAI DRAMA], Bangkok: Amorn Printing.
- Seesouy, P. (1986). sinlapakān lakhōṅ khōṅ Thai [THAI PERFORMANCE], Bangkok: Than Printing.
- Vechasart, K. (2000). phra mahākārunāthikhunghōṅphrabātsomdetphramongkutkloāochaoyūhūa [ROYAL GRACE OF KING RAMA VI], Bangkok: SPS Printing and Building.

Virulrak, S. (1979). wiwatthanākān nāttaya sin Thai nai krung Rattanakōsin Phō.Sō.2325-2477
[THE DEVELOPMENT OF THAI DANCE IN RATANAKOSIN PERIOD 1782-1934], Bangkok:
Chulalongkorn University Publisher.

Waewhong, H. Editor. (2007). parithat sinlapa kān lakhōn [DRAMA PERISCOPE], Bangkok: Project
of Presenting Academic, Faculty of Arts Chulalongkorn University.